

Cvijeta BRAJIČIĆ*

ZASTUPLJENOST ITALIJANSKE JEZIČKE KOMPONENTE U ALMANAHU *GRLICA* (1835–1839)

Sažetak: Tema ovoga rada je zastupljenost leksike italijanskog porijekla u prvoj crnogorskoj periodičnoj publikaciji, almanahu *Grlica* (1835–1839). Imajući u vidu raznovrsnost priloga koji su u *Grlici* objavljeni tokom pet godina njenog izlaženja, moglo se pretpostaviti da je u jednom njihovom dijelu zastupljen i izvjestan procenat leksičkih elemenata koji vode porijeklo iz italijanskog jezika ili njegovih dijalekata. Prisustvo italijanske leksičke komponente svakako se ne odnosi na epsku poeziju koja predstavlja značajan segment svakog broja ovog godišnjaka. To, međutim, nije slučaj sa proznim, naučnim i književnim tekstovima, u kojima se notira prisustvo posuđenica iz italijanskog jezika.

Ključne riječi: *italijanizmi, Grlica, proza, poezija*

UVOD

U ovom radu bavimo se zastupljenošću leksike koja vodi porijeklo iz italijanskog jezika i njegovih dijalekata u crnogorskom almanahu *Grlica*, objavljanom na Cetinju od 1835. do 1839. godine. Urednik četiri godišta almanaha (1835, 1836, 1838, 1839) bio je Njegošev sekretar Dimitrije Milaković, dok je godište za 1837. godinu uredio cetinjski arhimandrit Petronije Lujanović. Proučavaoci crnogorske periodike navode da je ova periodična publikacija svojim sadržajem usko vezana za Crnu Goru, njenu kulturu i tradiciju¹. Na takvo opredjeljenje njenih urednika ukazuje i izbor objavljenih tekstova, koji su usklađeni sa idejno-političkim i društvenim stremljenjima u Crnoj Go-

* Cvijeta Brajičić, Filološki fakultet Nikšić

¹ Up. Radivoje Šuković, *Književna periodika u Crnoj Gori (1835–1914)*, Titograd, NIO „Univerzitetska riječ”, 1986.

ri tridesetih godina XIX vijeka². U njima se, naime, na različite načine ukazuje na potrebu očuvanja političkog jedinstva crnogorskog naroda, kao i na značaj poštovanja autoriteta centralne vlasti, uz veličanje slavne prošlosti zemlje. Ove teme provlače se kroz gotove sve ustaljene rubrike u almanahu, koje se mogu razvrstati u nekoliko kategorija — naučna proza, narodna epska poezija, autorska poezija, proza zabavnog ili poučnog karaktera. U pet izdanja *Grlice* objavljeno je ukupno sedam priloga koji pripadaju naučnoj prozi, od čega četiri istorijska i tri posvećena geografskim karakteristikama Crne Gore i njoj susjednih krajeva. Od proznih sastava u *Grlici* su izašle i četiri pripovijetke, od kojih su tri prevedene sa stranih jezika, a jedna predstavlja originalno djelo Petra II Petrovića Njegoša, kao i prikaz drame Sime Milutinovića i jedan članak posvećen književnom stvaralaštvu uopšte. Pored ovoga, izdavač je u pet svezaka almanaha uvrstio i 11 epskih i 22 autorske pjesme, od kojih su dvije Puškinove na ruskom jeziku. U godišnjaku *Grlica* zadržan je stari pravopis, koristi se predvukovska ćirilica, ali su svi tekstovi pisani na narodnom jeziku, uz očuvanje jezičkih osobenosti svakog od autora priloga. Prilozi u ovom almanahu uglavnom su, u skladu sa tadašnjom praksom, nepotpisani ili su njihovi autori potpisani samo inicijalima imena ili pseudonima, ali se upravo na osnovu stilskih i jezičkih obilježja mogu izvesti prilično pouzdane pretpostavke o autorstvu pojedinih nepotpisanih ostvarenja. Radivoje Šuković smatra da su u pet godišta *Grlice* objavljeni radovi crnogorskih vladika Petra I i Petra II Petrovića, Georgija (Đorđa) Petrovića, Sime Milutinovića, Georgija (Đorđa) Nikolajevića, Aleksandra Sergejevića Puškina i urednika publikacije Dimitrija Milakovića³. U vezi sa pitanjem autorstva pojedinih priloga u ovom godišnjaku, a posebno epskih deseteračkih pjesama, ne postoji potpuna saglasnost stručnjaka koji su proučavali ovu problematiku, ali se u ovom radu time nećemo posebno baviti, budući da je naš cilj prije svega da utvrdimo da li je, i u kojoj mjeri, italijanska leksička komponenta zastupljena u proznom stvaralaštvu i poeziji nastalim ili objavljenim na našem jeziku u prvim decenijama XIX vijeka. Opredijelili smo se za to da odabrnj korpus razvrstamo po autorima, kako bismo bili u mogućnosti da uporedimo da li, i u kojoj mjeri, zastupljenost italijanske leksike varira u zavisnosti od vrste teksta, ali i kako bismo utvrdili i to da li je poznavanje, odnosno nepoznavanje italijanskog jezika uticalo na prisustvo leksičke komponente koja vodi porijeklo iz ovog jezika u njihovim ostvarenjima.

² Up. Radivoje Šuković, *Crnogorski almanasi i kalendari (1835–1914)*, Cetinje, Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević”, 1980.

³ Up. Radivoje Šuković, *Književna periodika u Crnoj Gori (1835–1914)*, str. 48.

PRILOZI DIMITRIJA MILAKOVIĆA

Urednik almanaha *Grlica* bio je Njegošev sekretar Dimitrije Milaković, istoričar i lingvista, koji se školovao prvo u Dubrovniku, i to na italijanskom jeziku, a zatim u Novom Sadu, Pešti i Beču. U Crnoj Gori je boravio od 1831. do 1851. godine, kada je, nakon Njegoševe smrti otišao u Rusiju, pa odatle prvo u Veneciju, a zatim u Beograd, u kome je boravio dvije godine prije povratka u Dubrovnik, gdje je proveo posljednje godine života.⁴ Pored uredničkog posla Milaković je u *Grlici* bio posvećen i naučnoj prozi, pa se njemu pripisuje autorstvo gotovo svih naučnih tekstova objavljenih u ovom almanahu. Smatra se da je on autor sljedećih priloga: „Kratka pogled na geografičko-statističko opisanije Crne Gore”⁵, „Kratko geografičko-statističko opisanije Boke Kotorske”⁶, „Kratko geografičko-statističko opisanije dubrovačkoga okružija”⁷, „Kratka istorija Crne Gore. Produženije”⁸, „Kratka istorija Crne Gore. Produženije”⁹, „Kratka istorija Crne Gore. Produženije i svršetak”¹⁰, „Dika crnogorska Simeonom Milutinovičem sočinjena”¹¹, „Topografičko opisanije carstva poezije” (prevod)¹². Osim navedenog, Milaković je napisao i *Predgovor* i *Primječanije* u svesci za 1935. godinu, kao i predgovore izdanjima objavljenim 1836. i 1838. godine.

U prilogu „Kratka pogled na geografičko-statističko opisanije Crne Gore” registrovali smo 5 italijanizama: toponime Trijest (*it. Trieste*) — Trst i Sardenja (*it. Sardegna*) — *Sardinija*, oblike kastradina (*ven. castradina*) — *sušeno ovčije meso*, iskuranca (*ven. scoranza*) — *osušena riba sa Skadarskog jezera*, i glagol mušketati (*it. moschettare*) — *strijeljati*. Znatno veći broj riječi koje vode porijeklo iz italijanskog jezika ili njegovih dijalekata zabilježili smo u prikazu Boke Kotorske, i to čak 24. Te se riječi mogu razvrstati u četiri grupe. Prvu čine pojmovi koji se odnose na vrste prehrambenih proizvoda, drugoj pripadaju oblici vezani za pomorsku terminologiju, u treću se mogu ubrojati pravno-administrativni ili vojni termini, dok u četvrtu spadaju toponimi. U prvoj grupi najviše je naziva za različite vrste ribe (triglja, škarpina, sopa — *it. triglia, scorpina, salpa*), drugu pretežno čine termini kojima se označavaju ti-

⁴ Isto, str. 43–44.

⁵ *Grlica*, I/1835, str. 41–54.

⁶ *Grlica*, IV/1838, str. 63–90.

⁷ *Grlica*, V/1839, str. 40–92.

⁸ *Grlica*, II/1836, str. 41–78.

⁹ *Grlica*, III/1837, str. 41–52.

¹⁰ *Grlica*, IV/1838, str. 41–62.

¹¹ *Grlica*, II/1836, str. 123–134.

¹² *Grlica*, IV/1838, str. 91–99.

povi brodova (nava, pulaka, škuna, trabakula — *it. nave, polacca, scuna, trabaccolo*), u trećoj su uglavnom oblici vezani za administrativnu organizaciju bokokotorske oblasti (pretorija, kontad, konstitucija, publični — *it. pretura, contado, costituzione, pubblico*), a u okviru četvrte su etnici Venecijani, Sicilijani, Španjoli — *it. veneziani, siciliani, spagnoli*. Najviše italijanizama, čak 39, registrovano je u tekstu naslovljenom „Kratko geografičko-statističko opisanje dubrovačkoga okružja”. Oni pripadaju sljedećim kategorijama:

1. vojno-politička terminologija

pretorija (*it. pretura*) — administrativna oblast

pretor (*it. pretore*) — sudija

inštancija (*it. istanza*) — molba, zahtjev

publični (*it. pubblico*) — javni

legislacija (*it. legislazione*) — zakonodavstvo, zakonodavni poredak

soldatski (*it. soldatesco*) — vojnički

kompanija (*it. compagnia*) — četa

traktat (*it. trattato*) — mirovni sporazum

koronacija (*it. coronazione*) — krunisanje

štatut (*it. statuto*) — statut, pravilnik

2. privredna i pomorska terminologija

flotilja (*it. flotiglia*) — mala flota

galija (*it. galea, ven. galia*) — brod na vesla

trabakula (*it. trabaccolo*) — vrsta broda sa dva jedra

dacija (*it. dazio*) — dažbina, porez

magazin (*it. magazzino*) — skladište

patenta (*it. patente*) — dozvola

manufatura (*it. manifattura*) — manufaktura

faktorija (*it. fattoria*) — trgovinska ispostava

3. nazivi hrane i pića

malvasia (*it. malvasia*) — vrsta slatkog bijelog vina

brancin (*it. branzino*) — lubin, brancin

lokarda (*st. dalm. lacarda*) — vrsta plave ribe

triglja (*it. triglia*) — barbun

palamida (*it. palamita*) — palamida, polanda

4. termini iz svakodnevnog života

barilo (*it. barile*) — bure

- orar** (*it. orario*) — sveštениčka stola
kolosalan (*it. colossale*) — ogroman
karavana (*it. carovana*) — karavan
kipres (*it. cipresso*) — čempres
korzar (*it. corsaro*) — gusar
stola (*it. stola*) — epitrahilj
paroka (*it. parrucca*) — perika
lazaret (*it. lazzaretto*) — bolnica, bolnica za zarazne bolesti
karuce (*it. carrozza*) — kočije, kola
kontumac (*it. contumacia*) — karantin
renegat (*it. rinnegato*) — otpadnik

5. etnici

- Venecijan** (*it. veneziano*) — Venecijanac
Genovez (*it. genovese*) — Đenovljanin

U drugom dijelu istorije Crne Gore, čiji je autor Milaković, zabilježeno je pet italijanizama, i to oblici **sudit** (*it. suddito* — *podanik*), **soldat** (*it. soldato* — *vojniki*), **barjelo** (*it. barile* — *bure*), **deputat** (*it. deputato* — *izaslanik*) i **traktat** (*it. trattato* — *mirovni sporazum*). Nešto više oblika koji potiču iz italijanskog jezika registrovali smo u trećem nastavku crnogorske istorije, i to njih 15, uglavnom iz vojne terminologije. Izuzimajući one prisutne u prethodnim nastavcima, ovdje nalazimo sljedeće primjere: **fregada** (*it. fregata* — *ratni brod*), **rediment** (*it. regimento* — *puk*), **rota** (*it. rotta* — *proboj*), **avangardija** (*it. avanguardia* — *prethodnica*), **kanonerski** (*it. cannone* — *top*), **baterija** (*it. batteria* — *artiljerijska baterija*), **atak** (*it. attacco* — *napad*), **post** (*it. posto* — *položaj*), **brigadijer** (*it. brigadiere* — *komandant brigade*). Slični se primjeri mogu naći i u posljednjem dijelu Milakovićeve istorije, a ukupno ih je 13. Navodimo neke od njih: **kolona** (*it. colonna* — *red vojnika*), **kavalerija** (*it. cavalleria* — *konjica*), **šalupa** (*it. scialuppa* — *veliki čamac*), **karteč** (*it. cartoccio* — *fišek*). U „Topografičeskome opisaniju carstva poezije”, čije se autorstvo takođe pripisuje Milakoviću, zabilježili smo primjere **portika** (*it. portico* — *natkriveni hodnik*) i **bust** (*it. busto* — *gornji dio tijela*). U ostalim kraćim tekstovima registrovali smo samo još primjer **imperatrica** (*it. imperatrice* — *carica*).

Iz svega do sada navedenog dalo bi se zaključiti da Dimitrije Milaković u svom jezičkom izrazu koristi italijanizme, i to kako one koji su se ukorijenili u narodnom govornom jeziku, tako i one koji pripadaju pravnoj, administrativnoj i vojnoj terminologiji. Ovo ne bi trebalo da iznenađuje ako se ima u vidu činjenica da je on italijanski dobro poznao, budući da je to bio jezik čvrsto

ukorijenjen u sredini u kojoj je proveo značajan dio svoga života. Ne bi se moglo reći da Milaković upotrebljava pozajmljenice iz italijanskog pod uticajem narodnog jezika sredine u kojoj je boravio u vrijeme dok je bio urednik *Grlice*, pošto jezički izraz ovog autora nije blizak narodnom govoru Cetinja i okoline.

PRILOZI GEORGIJA (ĐORĐA) NIKOLAJEVIĆA

Georgije (Đorđe) Nikolajević, dubrovački pravoslavni paroh, a kasnije urednik *Magazina srpsko-dalmatinskog* i profesor zadarske Bogoslovije, u *Grlici* je objavio tri prevoda književnih tekstova sa njemačkog. U pitanju su pripovijetke Miloje „Cvetić ili primjer blagorodnosti koja je današnjeg dana izašla iz mode”, „Izis i Tira” i „Kallo”. Radivoje Šuković smatra da se u slučaju pomenutih pripovijedaka prije može govoriti o preradama, nego o prevodima u užem smislu te riječi¹³. U ova tri teksta zabilježili smo ukupno 14 italijanizama: **koledžija** (*it. collegio — internat*), **kritikati** (*it. criticare — kritikovati*), **karuce** (*it. carrozza — kola*), **kamara** (*it. camera, ven. camara — soba*), **kamarica** (*it. camera, ven. camara — soba*), **maskara** (*it. maschera, ven. mascara — maska*), **maškara** (*it. maschera, ven. mascara — maska*), **pijaca** (*it. piazza — trg*), **đanoveski** (*it. genovese — đenovljanski*), **kaštigovati** (*it. castigare — kazniti*), **kaštiga** (*it. kastigo — kazna*), **ređimenta** (*it. regimento — puk*), **soldat** (*it. soldato — vojnik*), **kumpanija** (*it. compagnia — četa*). Najveći dio navedenih primjera, kao što se može vidjeti, pripada sferi svakodnevnog života, s izuzetkom posljednja tri koji pripadaju vojnoj terminologiji.

PRILOZI PETRA II PETROVIĆA NJEGOŠA

Pored poetskih sastava, Njegoš je u *Grlici* objavio i humorističko-satiričnu pripovijetku „Žitije Mrđena Nesretnikovića”, jedinu te vrste koja je našla svoje mjesto u ovom almanahu. U ovom proznom sastavu registrovali smo 10 italijanizama: **lokanda** (*it. locanda — gostionica*), **lokandžija** (*it. locanda — gostionica — gostioničar*), **piaca** (*it. piazza — trg*), **ura** (*it. ora — čas*), **dragoman** (*it. dragomanno — prevodilac*), **kamarijer** (*it. cameriere — sobar*), **fregata** (*it. fregata*), **špion** (*it. spia, ven. spion — uhoda*), **gazeta** (*it. gazzetta — novine*), **karta** (*it. carta — papir*). Osim ove pripovijetke, Njegoš je u *Grlici* objavio i 11 pjesama, a pripisuje mu se i autorstvo epskog sastava „Osveta kučka”. U tim pjesmama, objavljenim u godištima *Grlice* iz 1837. i 1839. godine, nje smo zabilježili nijedan italijanizam, dok su u ostvarenju „Osveta kučka” pri-

¹³ Isto, str. 53

sutne dvije riječi italijanskog porijekla, i to oblici **soldat** (*it. soldato* — vojnik) i **lubarda** (*it. lombarda* — vrsta starinskog topa).

Na zastupljenost italijanske leksičke komponente u Njegoševom stvaralaštvu utiče činjenica da je crnogorski vladika odlično poznao ovaj jezik, što je do sada potvrdilo više stučnjaka, ali treba imati u vidu i to da on u svom stvaralaštvu koristi narodni jezik svoga kraja, u koji su se zahvaljujući stabilnim vezama sa Primorjem infiltrirale brojne romanske riječi¹⁴.

PRILOZI PETRA I PETROVIĆA

U almanahu *Grlica* objavljena je i „Kratka istorija Crne Gore” Petra I Petrovića. U ovom djelu zabilježili smo samo jedan oblik koji vodi porijeklo iz italijanskog jezika, i to imenicu **konteja** (*it. contea* — okrug, veliki posjed). Petar I je autor i šest „crnogorskih junačkih popjevki”, objavljenih u izdanjima godišnjaka iz 1835, 1836. i 1837. godine. U pitanju su pjesme „Ivan-beg Crnojević i njegovi sinovi”, „Boj Crnogoracah s Mahmut-pašom, god. 1796. julija 11 dogođeni”, „Na pohvalu pokojnom Karađorđu Petroviću”, „O boju ruskome i turskome kod Čizme”, „Boj Crnogoracah s Turcima koji se dogodio 1756. godne novembr. 25” i „Uzetak Budve i Trojice”. U svim navedenim sastavima registrovali smo ukupno 14 italijanizama, i to po jedan oblik u pjesmama „Na pohvalu pokojnom Karađorđu Petroviću”, „Boj Crnogoracah s Turcima koji se dogodio 1756. godne novembr. 25” i „Uzetak Budve i Trojice”, dok je preostalih 11 zabilježeno u pjesmi „O boju ruskome i turskome kod Čizme”. Ovakvo značajan broj oblika preuzetih iz italijanskog jezika potpuno je nekarakterističan za epsko stvaralaštvo, a interesantno je i to što su pojedini od njih upotrijebljeni u obliku i značenju koji se ne poklapaju sa onim koji su uobičajeni u narodnim govorima. U tom smislu zanimljiv je glagol **maskariti se** (*it. mascherarsi*) koji se u narodnim govorima koristio u značenju *maskirati se, ružno se obući*, dok je ovdje upotrijebljen sa značenjem *rugati se*. Ostali registrovani oblici su **lantina** (*it. vela latina* — vrsta jedra), **patron** (*it. patrono* — zaštitnik), **kolajna** (*it. collana* — ogrlica), **ura** (*it. ora* — čas), **bunaca** (*ven. bonazza* — mirno more), **fušta** (*it. fusta* — vrsta gusarskog broda na vesla), **galija** (*it. galea, ven. galia* — brod na vesla), **fregada** (*it. fregata, ven. fregada* — ratni brod), **karavela** (*it. caravella* — vrsta broda), **nava** (*it. nave* — brod). U prvim trima pomenutim epskim sastavima zabilježili smo imenice **lubarda** (*it. lom-*

¹⁴ Up. Branislav Ostojić, *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, Nikšić, Univerzitet-ska riječ, 1985, str. 29.

barda — vrsta starinskog topa), **kastiga** (it. *castigo* — kazna) i **fortica** (it. *fortezza* — utvrđenje, tvrđava).

Na osnovu navedenog nameće se zaključak da posuđenice koje vode porijeklo iz italijanskog jezika ili njegovih dijalekata u ovom segmentu stvaralaštva Petra I nijesu previše zastupljene. Neobičan izuzetak u tom smislu predstavlja epski sastav „O boju ruskome i turskome kod Čizme”. Kao i u slučaju Petra II, objašnjenje za izvjesnu zastupljenost italijanske leksičke komponente je dvojako — kao i njegov nasljednik, i Petar I je poznavao italijanski¹⁵, a isto kao i Njegoš u svom je stvaralaštvu koristio jezik svoga zavičaja u kome je zabilježeno prisustvo italijanskih posuđenica.

PRILOZI SIME MILUTINOVIĆA SARAJLIJE I GEORGIJA PETROVIĆA

U pjesničkim sastavima Sime Milutinovića Sarajlije, kojih ima ukupno osam, nijesmo registrovali nijedan oblik koji vodi porijeklo iz italijanskog jezika. Ista je situacija i u epskim pjesmama „Beg Ljubović i Lazar Pecirep”, „Hajdukovanje Tomanović Vuka, Turčina Gavrilova i Sima Radulovića”, „Marko Kraljević i Džidovina Nina” i „Meho Serhatlija i Arapin”, koje su označene kao narodne, kao i u pjesmi „Na smrt pokojnago Filipa Kustudije, barjaktara njeguškoga, 5-ga julija 1836-ga goda”, čijim se autorom smatra Georgije (Đorđe) Petrović¹⁶.

ZAKLJUČAK

Analiza leksičkog materijala koji vodi porijeklo iz italijanskog jezika ili njegovih dijalekata u crnogorskom almanahu *Grlica* nameće nekoliko zaključaka. Italijanska leksička komponenta zastupljena je u ovom godišnjaku u nezamislivoj obimu. Naime, u analiziranom korpusu zabilježili smo ukupno 117 različitih italijanizama. Zastupljenost italijanske leksike uslovljena je vrstom tekstova, ali i njihovim autorima. U pojedinim sastavima, kao što je poezija Sime Milutinovića Sarajlije i Petra II Petrovića Njegoša, pozajmljenice iz italijanskog jezika u potpunosti su isključene iz jezičkog izraza. Slični zaključci mogu se izvesti i kad je riječ o narodnim epskim pjesmama. Sa druge strane, stihovi napisani u duhu narodne epske poezije, čijim se autorima smatraju Petar I i Petar II, sadrže određeni broj italijanskih posuđenica, ali njihov

¹⁵ Vesna Kilibarda, „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika”, *Lingua montenegrina*, VI/2013, br. 11, str. 199.

¹⁶ Up. Radivoje Šuković, nav. djelo, str. 51.

broj značajno varira. Najinteresantniji u tom smislu je sastav „O boju rusko-me i turskome kod Čizme” Petra I Petrovića u kome je zabilježeno čak 11 italijanizama. Osim toga, italijanska leksička komponenta znatno je prisutnija u proznim sastavima nego u poeziji. Od svih proznih tekstova koje smo analizirali, najveći broj italijanskih posuđenica zabilježili smo u tekstu naslovljenom „Kratko geografičesko-statističesko opisanije dubrovačkoga okružija”, čiji je autor Dimitrije Milaković. I inače se može reći da je u Milakovićevim radovima italijanska leksička komponenta prisutnija nego kod drugih autora priloga čije je stvaralaštvo predstavljeno u *Grlici*. Konačno, sve posuđenice registrovane u korpusu koji smo obradili prilagođene su sistemu jezika primaoca na isti način i po istim pravilima po kojima se prilagođavaju posuđenice koje su iz italijanskog ušle u crnogorske narodne govore¹⁷.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] Boerio, Giuseppe (1829). *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia: Andrea Santini e figlio, (digitized by Google Books);
- [2] FILIPOVIĆ, Rudolf (1986). *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti;
- [3] FON COETSEM, Frans (1988). *Loan Phonology and the Two Transfer Types in Language*, Dordrecht: Foris Publications;
- [4] HASPELMATH, Martin, TADMOR, Uri (2009). *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*, De Gruyter Mouton Publishers, Berlin;
- [5] KILIBARDA, Vesna (2013). „Njegoševo poznavanje italijanskoga jezika”, *Lingua montegrina*, br. 11. str. 197–208;
- [6] KLAJN, Ivan (1967). „Strana reč — šta je to?”, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, br. 10. str. 7–24;
- [7] KLAJN, Ivan, ŠIPKA, Milan (2008). *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Novi Sad: Prometej;
- [8] LIPOVAC-RADULOVIĆ, Vesna (1997). *Romanizmi u Crnoj Gori — Budva i Paštrovići*, Novi Sad: Matica srpska;

¹⁷ O prlagođavanju posuđenica vidjeti: Filipović, R. *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanostii umjetnosti, 1986; Fon Coetsem, F. *Loan Phonology and the Two Transfer Types in Language*, Dordrecht, Foris Publications, 1988; Haspelmath, M. — Tadmor, U., *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*, Berlin, De Gruyter Mouton Publishers, 2009; Klajn, I. „Strana reč — šta je to?”, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 1967, br. 10, str. 7–24; Musić, S., *Romanske posuđenice u govorima Crne Gore*, Zbornik radova sa naučnog skupa *Crnogorski govori*, Titograd, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 1984, str. 189–195; Weinreich, U., *Languages in contact. Findings and problems*, De Gruyter The Hague, Mouton Publishers, 1968.

- [9] LIPOVAC-RADULOVIĆ, Vesna (2004). *Romanizmi u Crnoj Gori — Jugoistočni dio Boke Kotorske*, Novi Sad: Matica srpska;
- [10] LIPOVAC-RADULOVIĆ, Vesna (2009). *Romanismi lessicali in Montenegro. Budua e Pastrovici. La parte sud-orientale delle Bocche di Cattaro*, Roma: Il Calamo;
- [11] MUSIĆ, Srđan (1972). *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu;
- [12] MUSIĆ, Srđan (1984). *Romanske posuđenice u govorima Crne Gore*, Zbornik radova sa naučnog skupa „Crnogorski govori”, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, str. 189–195;
- [13] OSTOJIĆ, Branislav (1985). *O crnogorskom književnojezičkom izrazu*, Nikšić: NIO Univerzitetska riječ;
- [14] ŠUKOVIĆ, Radivoje (1980). *Crnogorski almanasi i kalendar (1835–1914)*, Cetinje: Centralna narodna biblioteka SR Crne Gore „Đurđe Crnojević”;
- [15] ŠUKOVIĆ, Radivoje (1986). *Književna periodika u Crnoj Gori (1835–1914)*, Titograd: NIO „Univerzitetska riječ”;
- [16] ZINGARELLI, Nicola (1999). *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli;
- [17] WEINREICH, Uriel (1968). *Languages in contact. Findings and problems*, The Hague: De Gruyter Mouton Publishers.

Cvijeta BRAJIČIĆ

LA PRESENZA DELLA COMPONENTE LESSICALE ITALIANA NEI CONTRIBUTI
PUBBLICATI NELL'ALMANACCO *GRLICA*

Riassunto

Questo contributo tratta della presenza del lessico di origine italiana nella prima pubblicazione periodica montenegrina, almanacco *Grlica* (1835–1839), curato dal segretario di Njegoš Dimitrije Milakovic, e solo nel 1837 dall'archimandrita Petronije Lujanović. Tenendo conto della varietà di testi pubblicati nell'almanacco nel corso dei cinque anni della sua pubblicazione, abbiamo assunto che in una parte di essi devono essere presenti alcuni elementi lessicali provenienti dalla lingua italiana e dai suoi dialetti. Non è probabile che la componente lessicale italiana sia presente nella poesia epica, che rappresenta un segmento significativo di ogni numero dell'annuario. Questo, tuttavia, non vale per la narrativa, testi scientifici e letterari, in cui si nota la presenza di prestiti dall'italiano.

Parole chiave: italianismi, *Grlica*, narrativa, poesia